

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. rugsėjo 2 d. *

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2004/38/EB – 13 straipsnio 2 dalis – Sąjungos piliečio šeimos narių teisė gyventi šalyje – Sąjungos piliečio ir trečiosios šalies piliečio santuoka – Trečiosios šalies piliečio, patyrusio sutuoktinio smurtą šeimoje, teisės gyventi šalyje išsaugojimas santuokos nutraukimo atveju – Pareiga įrodyti pakankamų išteklių buvimą – Tokios pareigos nebuvimas Direktyvoje 2003/86/EB – Galiojimas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 20 ir 21 straipsniai – Vienodas požiūris – Skirtingas požiūris, atsižvelgiant į tai, ar globėjas yra Sąjungos pilietis, ar trečiosios šalies pilietis – Situacijų nepanašumas“

Byloje C-930/19

dėl *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija) 2019 m. gruodžio 13 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2019 m. gruodžio 20 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

X

prieš

Belgijos valstybę

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta (pranešėja), kolegijų pirmininkai J.-C. Bonichot, A. Prechal, M. Vilaras, N. Piçarra ir A. Kumin, teisėjai M. Safjan, D. Šváby, S. Rodin, K. Jürimäe, P. G. Xuereb, L. S. Rossi, I. Jarukaitis ir J. Passer,

generalinis advokatas M. Szpunar,

posėdžio sekretorė M. Krausenböck, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2020 m. gruodžio 7 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– X, atstovaujamo advokatų J. Wolsey ir E. Didi,

* Proceso kalba: prancūzų.

- Belgijos vyriausybės, atstovaujamos L. Van den Broeck, M. Jacobs ir C. Pochet, padedamų advokatų E. Derriks, K. de Haes ir G. van Witzenburg,
 - Europos Parlamento, atstovaujamo D. Warin ir R. van de Westelaken,
 - Europos Sąjungos Tarybos, atstovaujamos S. Boelaert ir R. Meyer,
 - Europos Komisijos, atstovaujamos C. Cattabriga ir E. Montaguti,
- susipažinęs su 2021 m. kovo 22 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
- priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46 ir klaidų ištaisymas OL L 274, 2009, p. 47), 13 straipsnio 2 dalies galiojimo atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 20 ir 21 straipsnius.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant X ir Belgijos valstybės ginčą dėl teisės gyventi Belgijos teritorijoje išsaugojimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 2004/38

- 3 Direktyvos 2004/38 1–3, 5, 10 ir 15 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:
 - „(1) Sąjungos pilietybė kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikia pirminę [pagrindinę] ir asmeninę teisę laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, taikant [ESV] Sutartyje ir jai vykdyti patvirtintose priemonėse nustatytus apribojimus ir reikalavimus.
 - (2) Laisvas asmenų judėjimas sudaro vieną iš pagrindinių vidaus rinkos, kuri yra teritorija be vidaus sienų, kurioje laisvė užtikrinta pagal [ESV] Sutarties nuostatas, laisvių.
 - (3) Sąjungos pilietybė turėtų būti pagrindinis valstybių narių piliečių statusas, kai jie naudojami savo teise laisvai judėti ir gyventi šalyje. Todėl būtina sisteminti ir persvarstyti esamus Bendrijos instrumentus, atskirai skirtus darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims ir studentams bei kitiems nedirbantiems asmenims, kad būtų supaprastinta ir sustiprinta visų Sąjungos piliečių laisvo judėjimo ir apsigyvenimo teisė.

<...>

- (5) Visų Sąjungos piliečių teisė laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje turėtų būti suteikiama ir jų šeimos nariams, neatsižvelgiant į pilietybę, jei ta teise naudojamosi pagal objektyvius laisvės ir orumo reikalavimus. <...>

<...>

- (10) Tačiau savo teisėmis gyventi besinaudojantys asmenys neturėtų tapti nepagrįsta našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai per pradinį gyvenimo joje laikotarpį. Todėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisė gyventi šalyje ilgesnį kaip trijų mėnesių laikotarpį turėtų būti suteikiama taikant tam tikrus reikalavimus.

<...>

- (15) Šeimos nariai turėtų būti teisiškai apsaugoti Sąjungos piliečio mirties, skyrybų, santuokos anuliavimo ar registruotos partnerystės nutraukimo atvejais. Tinkamai atsižvelgiant į šeimos gyvenimą ir žmogaus orumą bei tam tikrus reikalavimus, saugančius nuo piktnaudžiavimo, turėtų būti imamasi priemonių užtikrinti, kad tokiomis aplinkybėmis priimančiosios valstybės narės teritorijoje jau gyvenantys šeimos nariai išsaugotų savo teisę gyventi joje išskirtinai [išskirtinai] asmeniniu pagrindu.“

- 4 Direktyvos 2004/38 1 straipsnyje „Dalykas“ nustatyta:

„Ši direktyva nustato:

- a) naudojimosi Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių laisvo judėjimo ir gyvenimo valstybių narių teritorijoje teise reikalavimus;
- b) nuolatinio gyvenimo valstybių narių teritorijoje teisę Sąjungos piliečiams ir jų šeimos nariams;
- c) a ir b punktuose nustatytų teisių ribas, atsižvelgiant į valstybinės politikos, visuomenės saugumo ar sveikatos apsaugos priežastis.“

- 5 Šios direktyvos 7 straipsnio „Teisė gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius“ 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Visi Sąjungos piliečiai turi teisę gyventi kitos valstybės narės šalyje [teritorijoje] ilgiau kaip tris mėnesius, jei jie:

- a) yra darbuotojai ar savarankiškai dirbantieji [savarankiškai dirbantys asmenys] priimančiojoje valstybėje narėje; arba
- b) turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai ir turi visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje; arba
- c) – yra priimti į privačią arba valstybinę instituciją, akredituotą ar finansuojamą priimančiosios valstybės narės pagal savo įstatymų ar kitų teisės aktų praktiką, turėdami pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą, įskaitant profesinį rengimą, ir

- turi visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje ir užtikrina atitinkamą nacionalinę instituciją pateikdami deklaraciją ar kitoku jų pasirinktu lygiaverčiu būdu, kad jie turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai; arba

d) yra Sąjungos pilietį, kuris atitinka a, b arba c punkto reikalavimus, lydintys ar kartu vykstantys šeimos nariai.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta gyvenimo šalyje teisė taikoma šeimos nariams, kurie nėra valstybės narės piliečiai, lydintiems ar vykstantiems kartu su Sąjungos piliečiu priimančiojoje valstybėje narėje [lydintiems Sąjungos pilietį ar pas jį atvykstantiems į priimančiąją valstybę narę], jei toks Sąjungos pilietis atitinka 1 dalies a, b arba c punkto reikalavimus.“

6 Minėtos direktyvos 13 straipsnyje „Gyvenimo šalyje teisės išlikimas šeimos nariams skyrybų [santuokos nutraukimo], santuokos anuliavimo [panaikinimo] ar registruotos partnerystės nutraukimo atvejais“ nustatyta:

„1. Nepažeidžiant antros pastraipos, Sąjungos piliečio išsiskyrimas [santuokos nutraukimas], santuokos panaikinimas ar jo registruotos partnerystės pagal 2 straipsnio 2 dalies b punktą nutraukimas neturi įtakos jo šeimos narių, kurie yra valstybės narės piliečiai, gyvenimo šalyje teisei.

Prieš įgydami nuolatinio gyvenimo teisę atitinkami asmenys turi atitikti 7 straipsnio 1 dalies a, b, c arba d punktuose nustatytus reikalavimus.

2. Nepažeidžiant antros pastraipos, Sąjungos piliečio išsiskyrimas [santuokos nutraukimas], santuokos panaikinimas ar jo registruotos partnerystės pagal 2 straipsnio 2 dalies b punktą nutraukimas neturi įtakos jo šeimos narių, kurie nėra valstybės narės piliečiai, [gyvenimo šalyje teisei], jei:

a) iki skyrybų [santuokos nutraukimo], santuokos panaikinimo ar registruotos partnerystės pagal 2 straipsnio 2 dalies b punktą nutraukimo proceso pradžios santuoka ar registruota partnerystė truko ne trumpiau kaip trejus metus, įskaitant vienerius metus priimančiojoje valstybėje narėje
<...>

<...>

c) tai apsprendė [lėmė] ypač sunkios aplinkybės, pvz., smurtas šeimoje, išlaikant santuoką arba registruotą partnerystę [smurtas šeimoje, kol galioja santuoka arba registruota partnerystė]
<...>

<...>

Prieš įgydami nuolatinio gyvenimo [šalyje] teisę atitinkami asmenys turi įrodyti, kad yra darbuotojai arba savarankiškai dirbantieji [savarankiškai dirbantys asmenys] arba kad jie turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai ir priimančiojoje valstybėje narėje turi visavertį sveikatos draudimą arba kad jie yra priimančiojoje valstybėje narėje jau sukurtos šiuos reikalavimus atitinkančio asmens šeimos nariai. Pakankami ištekliai – tai 8 straipsnio 4 dalyje apibrėžti ištekliai.

Tokie šeimos nariai išlaiko teisę gyventi šalyje išskirtinai sau asmeniškai.“

- 7 Tos pačios direktyvos 37 straipsnyje „Palankesnės nacionalinės nuostatos“ numatyta:

„Šios direktyvos nuostatos neturi įtakos valstybės narės nustatytoms įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatoms, kurios yra palankesnės asmenims, kuriems taikoma ši direktyva.“

Direktyva 2003/86/EB

- 8 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą (OL L 251, 2003, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224) 3, 4, 6 ir 15 konstatuojamosiose dalyse numatyta:

„(3) Europos Vadovų Taryba savo specialiaame posėdyje Tampereje 1999 m. spalio 15–16 d. pripažino, kad reikia suderinti nacionalinės teisės aktus, reglamentuojančius trečiųjų šalių piliečių priėmimo ir apsigyvenimo sąlygas. Šiame kontekste buvo pažymėta, kad Europos Sąjunga turėtų užtikrinti deramas sąlygas valstybių narių teritorijoje teisėtai gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams ir kad gyvybingesne integracijos politika turėtų būti siekiama suteikti jiems teises ir pareigas, panašias į tas, kurias turi Europos Sąjungos piliečiai. <...>

(4) Šeimos susijungimas yra būtinas, kad būtų galimas šeimos gyvenimas. Jis padeda kurti sociokultūrinį stabilumą, palengvinantį trečiųjų šalių piliečių integraciją valstybėje narėje, o tai padeda siekti ekonominės ir socialinės sanglaudos, vieno iš pagrindinių [EB] Sutartyje nurodytų [Europos] Bendrijos tikslų.

<...>

(6) Šeimai saugoti ir šeimos gyvenimui kurti ar išlaikyti, remiantis bendrais kriterijais, turėtų būti nustatytos materialinės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą.

<...>

(15) Šeimos narių integracija turėtų būti skatinama. Tuo tikslu atitinkamomis sąlygomis jiems turėtų būti suteikiamas nuo globėjo nepriklausomas statusas, ypač santuokai ir partnerystei iširus, ir teisė į švietimą, darbą ir profesinį mokymą tomis pačiomis sąlygomis kaip ir asmeniui, su kuriuo jie susijungia [pas kurį atvykstama šeimos susijungimo tikslu].“

- 9 Tos pačios direktyvos 15 straipsnyje nurodyta:

„<...>

3. Atskiras leidimas gyventi, jei reikia pagal prašymą, gali būti išduodamas asmenims, atvykusiems dėl šeimos susijungimo, našlystės, santuokos nutraukimo, gyvenimo skyriumi (separacijos) ar pirmojo giminytės laipsnio tiesiąja aukštutine ar žemutine linija giminių mirties atveju. Valstybės narės numato nuostatas, užtikrinančias atskiro leidimo gyventi [šalyje] suteikimą itin sunkių aplinkybių atveju.

4. Nacionalinė teisė nustato atskiro leidimo gyventi [šalyje] suteikimo ir galiojimo trukmės nustatymo sąlygas.“

Belgijos teisė

- 10 Klostantis pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms taikytinos redakcijos 1980 m. gruodžio 15 d. *Loi sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers* (Įstatymas dėl užsieniečių atvykimo į šalies teritoriją, gyvenimo ir įsikūrimo šalyje bei išsiuntimo iš jos; *Moniteur belge*, 1980 m. gruodžio 31 d., p. 14584; toliau – 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymas) 42quater straipsnio 1 ir 4 dalyse, kuriomis į Belgijos teisę perkelta Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalis, numatyta, kad ministras, turintis kompetenciją užsieniečių atvykimo į šalies teritoriją, gyvenimo ir įsikūrimo šalyje bei išsiuntimo iš jos srityje (toliau – ministras), arba jo įgaliotas asmuo, praėjus penkeriems metams nuo teisės gyventi šalyje suteikimo, gali panaikinti Sąjungos piliečio šeimos narių, kurie patys nėra Sąjungos piliečiai ir gyvena šalyje kaip Sąjungos piliečio šeimos nariai, teisę gyventi, jeigu santuoka su Sąjungos piliečiu, kurį jie lydėjo ar pas kurį atvyko šeimos susijungimo tikslu, nutraukta arba asmenys kartu nebegyvena, nebent atitinkamas šeimos narys įrodo itin sunkių aplinkybių buvimą, pavyzdžiui, tai, kad patyrė smurtą šeimoje galiojant santuokai ar registruotai partnerystei, ir jei toks asmuo įrodo, kad yra darbuotojas ar savarankiškai dirbantis asmuo Belgijoje arba turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta Belgijos socialinės paramos sistemai, ir Belgijoje turi visavertį sveikatos draudimą arba kad yra šioje valstybėje narėje jau sukurtos šiuos reikalavimus atitinkančio asmens šeimos narys.
- 11 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 11 straipsnio 2 dalyje, kuria į Belgijos teisę perkelta Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalis, numatyta, kad ministras arba jo įgaliotas asmuo gali, atsižvelgdami į aplinkybes, per penkerius metus nuo leidimo gyventi šalyje išdavimo arba nuo dokumento, patvirtinančio, kad prašymas pateiktas, išdavimo panaikinti trečiosios šalies piliečio, kuriam leista apsigyventi šalyje, šeimos narių teisę gyventi šalyje, jeigu jie realiai nebegyvena santuokoje ar šeimoje, nebent atitinkamas šeimos narys įrodo, kad patyrė smurtą šeimoje galiojant santuokai ar registruotai partnerystei.

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

- 12 Pareiškėjas pagrindinėje byloje X, Alžyro pilietis, 2010 m. rugsėjo 26 d. Alžyre (Alžyras) susituokė su Prancūzijos piliete, o 2012 m. vasario 22 d., turėdamas trumpalaikę vizą, šeimos susijungimo tikslu atvyko į Belgiją pas savo sutuoktinę, gyvenančią šios valstybės narės teritorijoje.
- 13 2012 m. balandžio 20 d. pareiškėjui pagrindinėje byloje ir jo sutuoktinei gimė mergaitė, kuri, kaip ir jos motina, turi Prancūzijos pilietybę.
- 14 2013 m. gegužės 7 d. pareiškėjas pagrindinėje byloje, kaip Prancūzijos pilietės sutuoktinis, pateikė prašymą išduoti Europos Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelę; šią leidimo gyventi šalyje kortelę gavo 2013 m. gruodžio 13 d., o ji galiojo iki 2018 m. gruodžio 3 d.
- 15 Po beveik penkerių santuokos metų ir dvejų bendro gyvenimo Belgijoje metų pareiškėjas pagrindinėje byloje, patyręs sutuoktinės smurtą šeimoje, buvo priverstas palikti sutuoktinių bendrą nuolatinę gyvenamąją vietą. Iš pradžių jis buvo priimtas į „prieglaudą“, o vėliau 2015 m. gegužės 22 d. persikėlė gyventi į Turnė (Belgija) esantį būstą. Be to, 2015 m. kovo 2 d. pareiškėjas pagrindinėje byloje pateikė skundą dėl šeimoje patirto smurto.

- 16 Gavusi 2015 m. spalio 30 d. parengtą ataskaitą dėl gyvenimo kartu, kurioje konstatuota, kad pareiškėjas pagrindinėje byloje ir jo sutuoktinė kartu negyvena, nes nuo 2015 m. rugsėjo 10 d. pastaroji su jū dukra gyvena Prancūzijoje, 2016 m. kovo 2 d. sprendimu Belgijos valstybė panaikino pareiškėjo pagrindinėje byloje leidimą gyventi šalyje ir nurodė išvykti iš Belgijos teritorijos. Vis dėlto *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija) šį sprendimą panaikino 2016 m. rugsėjo 16 d. sprendimu.
- 17 2017 m. kovo 10 d. rašte Belgijos valstybė pareikalavo, kad pareiškėjas pagrindinėje byloje pateiktų papildomos informacijos, įskaitant savo turimų išteklių pragyvenimui ir sveikatos draudimo įrodymą. 2017 m. gegužės 2 d. pareiškėjas pagrindinėje byloje informavo Belgijos valstybę, kad jis patyrė sutuoktinės smurtą šeimoje, ir pateikė prašymą dėl teisės gyventi šioje valstybėje narėje išsaugojimo pagal 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 42quater straipsnio 4 dalies 4 punktą.
- 18 2017 m. gruodžio 14 d. sprendimu Belgijos valstybė panaikino pareiškėjo pagrindinėje byloje teisę gyventi šalyje, motyvuodama tuo, kad nors jo situacija buvo sunki, jis neįrodė turįs pakankamai išteklių savo poreikiams patenkinti. Vis dėlto šiame sprendime jam nebuvo nurodyta išvykti iš Belgijos teritorijos. 2018 m. sausio 26 d. pareiškėjas pagrindinėje byloje apskundė šį sprendimą *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.
- 19 Šis teismas pažymi, kad pagal 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 42quater straipsnio 4 dalį, kuria į Belgijos teisę perkelta Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalis, santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium atveju trečiosios šalies piliečio, patyrusio sutuoktinio, Sąjungos piliečio, smurtą šeimoje, teisės gyventi šalyje išsaugojimas priklauso nuo to, ar įvykdytos tam tikros sąlygos, tarp kurių ir sąlyga turėti pakankamai išteklių ir sveikatos draudimą, nors tokiomis pačiomis aplinkybėmis pagal 1980 m. gruodžio 15 d. įstatymo 11 straipsnio 2 dalį, kuria į Belgijos teisę perkelta Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalis, atskiro leidimo gyventi šalyje suteikimas trečiosios šalies piliečiui, pasinaudojusiam teise į šeimos susijungimą su Belgijoje teisėtai gyvenančiu kitu trečiosios šalies piliečiu, priklauso tik nuo įrodymo apie patirtą smurtą šeimoje.
- 20 Taigi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad sutuoktinio smurtą šeimoje patyrę trečiosios šalies piliečiai yra vertinami skirtingai, atsižvelgiant į tai, ar jie pasinaudojo teise į šeimos susijungimą su Sąjungos piliečiu, ar su trečiosios šalies piliečiu, o toks skirtingas vertinimas grindžiamas direktyvų 2004/38 ir 2003/86 nuostatomis.
- 21 Šiomis aplinkybėmis *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Direktyvos 2004/38] 13 straipsnio 2 dalimi pažeidžiami [Chartijos] 20 ir 21 straipsniai, nes joje numatyta, jog, nutraukus arba panaikinus santuoką ar nutraukus registruotą partnerystę, Sąjungos piliečio šeimos nariai, kurie nėra valstybės narės piliečiai, išsaugo teisę gyventi šalyje, jei tai lėmė itin sunkios aplinkybės, pavyzdžiui, smurtas šeimoje, kol santuoka arba registruota partnerystė dar galiojo, tačiau su sąlyga, kad suinteresuotieji asmenys įrodo, kad yra darbuotojai arba savarankiškai dirbantys asmenys arba kad jie turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai, ir priimančiojoje valstybėje narėje turi visavertį sveikatos draudimą arba kad jie yra priimančiojoje valstybėje narėje jau sukurtos šiuos reikalavimus atitinkančio asmens šeimos nariai, nors [Direktyvos 2003/86] 15 straipsnio 3 dalyje, kurioje numatyta tokia pati galimybė išsaugoti teisę gyventi šalyje, pastaroji sąlyga tokiam išsaugojimui nekeliamą?“

- 22 2020 m. rugsėjo 9 d. rašte, kurį Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2020 m. rugsėjo 17 d., atsakydamas į prašymą pateikti informacijos, kurį Teisingumo Teismas išsiuntė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui 2020 m. rugpjūčio 14 d., šis teismas nurodė, kad 2018 m. liepos 5 d. pareiškėjas pagrindinėje byloje pateikė prašymą nutraukti santuoką ir kad sprendimas dėl pareiškėjo ir jo sutuoktinės santuokos nutraukimo buvo paskelbtas 2018 m. liepos 24 d.

Dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos

- 23 Belgijos vyriausybė tvirtina, kad Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į pateiktą klausimą, motyvuodama, pirma, tuo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies galiojimo atsižvelgdamas ne į Sąjungos teisės nuostatas, o į nacionalinės teisės nuostatas, įtvirtintas Belgijos teisės aktų leidėjo, kai šis įgyvendino jam pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 2 ir 3 dalis suteiktą kompetenciją, antra, tuo, kad dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų nesilaikymo pažeidžiamos Sąjungos ir valstybių narių kompetencijos pasidalijimo taisyklės, ir, trečia, tuo, kad Chartijos nuostatomis neturėtų būti keičiama Sąjungos kompetencijos sritis ir taip kėsinamasi į tas kompetencijos sritis, kurios pagal šiuo metu galiojančią Sąjungos teisę priklauso valstybėms narėms, pavyzdžiui, tas, kurios susijusios su trečiųjų šalių piliečių, netenkinančių reikalavimo būti Sąjungos piliečio šeimos nariu, gyvenimo šalyje sąlygomis.
- 24 Šiuo klausimu, iš ESS 19 straipsnio 3 dalies b punkto ir SESV 267 straipsnio pirmos pastraipos b punkto matyti, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti prejudicinius sprendimus dėl visų be išimties Sąjungos institucijų priimtų aktų galiojimo ir išaiškinimo; šie aktai turi būti visiškai suderinami su Sutarčių nuostatomis, taip pat su iš jų išplaukiančiais konstituciniais principais ir su Chartijos nuostatomis (2019 m. gegužės 14 d. Sprendimo *M ir kt. (Pabėgėlio statuso panaikinimas)*, C-391/16, C-77/17 ir C-78/17, EU:C:2019:403, 71 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 25 Nagrinėjamoje byloje manydamas, kad, kiek tai susiję su trečiųjų šalių piliečiams, patyrusiems sutuoktinio smurtą šeimoje, keliamomis sąlygomis dėl teisės gyventi šalyje išsaugojimo, be kita ko, santuokos nutraukimo atveju, Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta tvarka, taikoma trečiųjų šalių piliečiams, susituokusiems su Sąjungos piliečiu, yra mažiau palanki nei Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, taikoma trečiosios šalies piliečiams, susituokusiems su kitu trečiosios šalies piliečiu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo nuspręsti dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies galiojimo atsižvelgiant į Chartijos 20 ir 21 straipsnius, kuriuose įtvirtintas vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principas.
- 26 Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į pateiktą klausimą.

Dėl prejudicinio klausimo

- 27 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalis galioja atsižvelgiant į Chartijos 20 ir 21 straipsnius.
- 28 Konkrečiai kalbant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar nustatydamas, kad santuokos nutraukimo atveju trečiųjų šalių piliečių, patyrusių sutuoktinio, Sąjungos piliečio, smurtą šeimoje, teisės gyventi šalyje išsaugojimas priklauso nuo to, ar įvykdytos

Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje įtvirtintos sąlygos, tarp kurių ir sąlyga turėti pakankamai išteklių, nors pagal Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalį šios sąlygos nėra taikomos, kai tokiomis pačiomis aplinkybėmis išduodamas atskiras leidimas gyventi šalyje trečiųjų šalių piliečiams, patyrusiems sutuoktinio, taip pat trečiosios šalies piliečio, smurtą šeimoje, Sąjungos teisės aktų leidėjas įtvirtino skirtingą požiūrį į šių dviejų kategorijų trečiųjų šalių piliečius, patyrusius smurtą šeimoje, nes pirmieji atsiduria nepalankioje padėtyje, ir taip pažeidė Chartijos 20 ir 21 straipsnius.

- 29 Pirmiausia reikia pažymėti, kad oficialiai nesiremama nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo nepriimtiniu Europos Komisija savo rašytinėse pastabose ir Europos Parlamentas savo žodinėse pastabose išreiškė abejones dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punkto taikymo tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje.
- 30 Šios abejonės grindžiamos 2016 m. birželio 30 d. Sprendimu NA (C-115/15, EU:C:2016:487, 51 punktas), kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, kad šią nuostatą reikia aiškinti taip, kad trečiosios šalies pilietis, nutraukęs santuoką su Sąjungos piliečiu, kurio smurtą šeimoje patyrė galiojant santuokai, negali išsaugoti teisės gyventi priimančiojoje valstybėje narėje pagal šią nuostatą, jeigu teismo procesas dėl santuokos nutraukimo pradėtas po to, kai sutuoktinis, Sąjungos pilietis, išvyko iš šios valstybės narės.
- 31 Kaip pažymėta šio sprendimo 16 ir 22 punktuose, pareiškėjas pagrindinėje byloje patyrė savo buvusios sutuoktinės, Sąjungos pilietės, smurtą šeimoje galiojant santuokai – tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, o nuo 2015 m. rugsėjo 10 d. buvusi sutuoktinė su jū dukra gyvena Prancūzijoje. Teismo procesas dėl santuokos nutraukimo buvo pradėtas tik praėjus beveik trejiems metams po jū išvykimo iš Belgijos, t. y. 2018 m. liepos 5 d., o santuoka nutraukta 2018 m. liepos 24 d.
- 32 Būtent atsižvelgiant į šias aplinkybes pirmiausia reikia nustatyti Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punkto taikymo sritį, o tada priimti sprendimą dėl šios direktyvos 13 straipsnio 2 dalies antros pastraipos galiojimo atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytus motyvus.
- 33 Šiuo klausimu, visų pirma, tiek iš Direktyvos 2004/38 13 straipsnio pavadinimo, tiek iš jo 2 dalies formuluotės matyti, kad teisės gyventi šalyje, kurią pagal šią nuostatą turi Sąjungos piliečio šeimos nariai, neturintys valstybės narės pilietybės, išsaugojimas yra numatytas visų pirma santuokos nutraukimo atveju, todėl, jeigu įvykdytos šioje nuostatoje nustatytos sąlygos, teisė gyventi šalyje dėl santuokos nutraukimo neprarandama (2016 m. birželio 30 d. Sprendimo NA, C-115/15, EU:C:2016:487, 40 punktas).
- 34 Be to, dėl šios nuostatos konteksto pažymėtina, kad Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalis yra nuostata, leidžianti nukrypti nuo principo, jog pagal šią direktyvą teisės atvykti į valstybę narę ir joje gyventi suteikiamos ne visiems trečiųjų šalių piliečiams, o tik tiems, kurie yra Sąjungos piliečio, kuris, naudodamasis teise laisvai judėti, apsigyveno kitoje nei savo pilietybės valstybėje narėje, „šeimos nariai“, kaip jie suprantami pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio 2 punktą; šis principas įtvirtintas suformuotoje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje (2016 m. birželio 30 d. Sprendimo NA, C-115/15, EU:C:2016:487, 41 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 35 Iš tiesų Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalyje nustatyti išimtiniai atvejai, kai santuokos nutraukimas nelemia atitinkamo trečiosios šalies piliečio teisės gyventi šalyje pagal Direktyvą 2004/38 netekimo, nors po santuokos nutraukimo šie asmenys nebeatitinka šios

- direktyvos 7 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų reikalavimų, be kita ko, reikalavimo būti Sąjungos piliečio „šėimos nariu“, kaip tai suprantama pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio 2 dalies a punktą (2016 m. birželio 30 d. Sprendimo *NA, C-115/15, EU:C:2016:487*, 42 punktas).
- 36 Galiausiai dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies tikslo pažymėtina, kad ši nuostata atitinka šios direktyvos 15 konstatuojamojoje dalyje įtvirtintą tikslą teisiškai apsaugoti šėimos narius Sąjungos piliečio mirties, santuokos nutraukimo, panaikinimo ar registruotos partnerystės nutraukimo atvejais, imantis priemonių užtikrinti, kad tokiomis aplinkybėmis priimančiosios valstybės narės teritorijoje jau gyvenantys šėimos nariai išsaugotų savo teisę gyventi joje išskirtinai asmeniniu pagrindu (2016 m. birželio 30 d. Sprendimo *NA, C-115/15, EU:C:2016:487*, 45 punktas).
- 37 Šiuo klausimu pažymėtina, kad iš Direktyvos 2004/38 genezės, visų pirma iš Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlymo dėl direktyvos dėl Sąjungos piliečių ir jų šėimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje aiškinamojo memorandumo (COM(2001) 257 *final*), matyti, kad pagal Sąjungos teisę, galiojusią prieš priimant Direktyvą 2004/38, santuoką nutraukęs sutuoktinis galėjo netekti teisės gyventi priimančiojoje valstybėje narėje (2016 m. birželio 30 d. Sprendimo *NA, C-115/15, EU:C:2016:487*, 46 punktas).
- 38 Į tai atsižvelgus, šiame pasiūlyme dėl direktyvos nurodyta, kad numatyta nuostata – dabartine Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalimi – siekiama suteikti tam tikrą teisinę apsaugą trečiųjų šalių piliečiams, kurių teisė gyventi šalyje siejama su santuokos sukurto šėiminiu ryšiu ir kurie dėl to gali būti šantažuojami grasinant santuokos nutraukimu, ir kad tokia apsauga būtina tik tuo atveju, kai santuoka neatšaukiamai paskelbiama nutraukta, nes faktinis gyvenimas skyrium neturi įtakos sutuoktinio, trečiosios valstybės piliečio, teisei gyventi šalyje (2016 m. birželio 30 d. Sprendimo *NA, C-115/15, EU:C:2016:487*, 47 punktas).
- 39 Iš tiesų, kol santuoka tęsiasi, sutuoktinis, trečiosios šalies pilietis, išlaiko Sąjungos piliečio šėimos nario statusą, kaip jis apibrėžtas Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punkte, ir dėl to turi išvestinę teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje arba prireikus valstybėje narėje, kurios pilietybę turi Sąjungos pilietis (2014 m. kovo 12 d. Sprendimo *O. ir B., C-456/12, EU:C:2014:135*, 61 punktas).
- 40 Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad, atsižvelgiant į Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies formuluotę, kontekstą ir tikslą, šios nuostatos įgyvendinimas, įskaitant Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punkte nustatytą teisę, priklauso nuo atitinkamų asmenų santuokos nutraukimo (2016 m. birželio 30 d. Sprendimo *NA, C-115/15, EU:C:2016:487*, 48 punktas).
- 41 2015 m. liepos 16 d. Sprendimo *Singh ir kt. (C-218/14, EU:C:2015:476)* 62 punkte Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo atveju, jei iki teismo proceso dėl santuokos nutraukimo pradžios Sąjungos pilietis išvyksta iš valstybės narės, kurioje gyvena jo sutuoktinis trečiosios šalies pilietis, kad įsikurtų kitoje valstybėje narėje arba trečiojoje šalyje, sutuoktinio, trečiosios šalies piliečio, išvestinė teisė gyventi šalyje, remiantis Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 2 dalimi, pasibaigia išvykus Sąjungos piliečiui, todėl negali būti išsaugota remiantis šios direktyvos 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu.
- 42 Vis dėlto Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punkte numatytu atveju reikalavimas, pagal kurį tam, kad trečiosios šalies pilietis, patyręs sutuoktinio, Sąjungos piliečio, smurtą šėimoje, galėtų išsaugoti teisę gyventi šalyje, teismo procesas dėl santuokos nutraukimo turi būti pradėtas iki šio Sąjungos piliečio išvykimo iš priimančiosios valstybės narės, galėtų tapti

pastarajam naudinga spaudimo priemone, kuri akivaizdžiai prieštarauja tokio smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo tikslui, todėl, kaip pažymėjo generalinis advokatas išvados 87 ir 88 punktuose, šis asmuo galėtų būti šantažuojamas santuokos nutraukimu arba išvykimu.

- 43 Taigi, priešingai, nei buvo nuspręsta 2016 m. birželio 30 d. Sprendimo *NA* (C-115/15, EU:C:2016:487) 51 punkte, reikia konstatuoti, kad, siekiant išsaugoti teisę gyventi šalyje pagal Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punktą, teismo procesas dėl santuokos nutraukimo gali būti pradėtas Sąjungos piliečiui išvykus iš priimančiosios valstybės narės. Vis dėlto, siekiant užtikrinti teisinį saugumą, trečiosios šalies pilietis, patyręs sutuoktinio, Sąjungos piliečio, smurtą šeimoje, kai teismo procesas dėl santuokos nutraukimo nebuvo pradėtas iki pastarojo išvykimo iš priimančiosios valstybės narės, gali remtis teisės gyventi šalyje išsaugojimu pagal šią nuostatą, tik jeigu šis procesas buvo pradėtas per pagrįstą terminą po tokio išvykimo.
- 44 Iš tikrųjų atitinkamam trečiosios šalies piliečiui, Sąjungos piliečio sutuoktiniui, reikia palikti pakankamai laiko, kad šis galėtų pasirinkti vieną iš dviejų Direktyvoje 2004/38 numatytų galimybių, jam leidžiančių išsaugoti teisę gyventi šalyje pagal šią direktyvą, t. y. arba pradėti teismo procesą dėl santuokos nutraukimo, kad galėtų pasinaudoti savarankiška teise gyventi šalyje pagal minėtos direktyvos 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punktą, arba įsikurti toje valstybėje narėje, kurioje gyvena Sąjungos pilietis, tam, kad išsaugotų savo išvestinę teisę gyventi šalyje. Šiuo klausimu reikia pridurti, kad sutuoktinis, siekiantis įgyti išvestinę teisę gyventi šalyje, neturi būtinai nuolat gyventi su Sąjungos piliečiu (1985 m. vasario 13 d. Sprendimo *Diatta*, 267/83, EU:C:1985:67, 20 ir 22 punktai ir 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Iida*, C-40/11, EU:C:2012:691, 58 punktas).
- 45 Nagrinėjamu atveju, kaip nurodyta šio sprendimo 31 punkte, pareiškėjas pagrindinėje byloje nepersikraustė pas savo sutuoktinę į jos kilmės valstybę narę. Teismo procesą dėl santuokos nutraukimo jis pradėjo 2018 m. liepos 5 d., t. y. praėjus beveik trejiems metams nuo sutuoktinės ir jų dukters išvykimo iš priimančiosios valstybės narės, o to nebūtų galima laikyti pagrįstu terminu.
- 46 Bet kuriuo atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagal nacionalinės teisės aktus, kuriais perkelta Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalis, trečiosios šalies pilietis, esantis tokioje padėtyje, kaip pareiškėjas pagrindinėje byloje, išsaugo teisę gyventi šalyje su sąlyga, kad laikosi šio straipsnio antroje pastraipoje nustatytos pareigos.
- 47 Šiomis aplinkybėmis nėra akivaizdu, kad pateiktas klausimas, kiek jis susijęs su Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies galiojimu, neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos faktais ar dalyku.
- 48 Taigi, pateiktas klausimas yra priimtinas.

Dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies galiojimo

- 49 Pirmiausia reikia patikrinti, ar Chartijos 20 ir 21 straipsniai yra reikšmingi siekiant išnagrinėti, kaip to prašo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ar Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalis galėtų lemti smurtą šeimoje patyrusių trečiųjų šalių piliečių, kurių sutuoktinis yra Sąjungos pilietis, diskriminaciją, palyginti su tais trečiųjų šalių piliečiais, kurių sutuoktinis yra taip pat trečiosios šalies pilietis.

- 50 Šiuo klausimu, kalbant, visų pirma, apie Chartijos 21 straipsnį, pažymėtina: kadangi Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalyje tariamai įtvirtintas skirtingas požiūris grindžiamas sutuoktinio, smurto sukėlėjo šeimoje, pilietybe, reikia priminti, kad Chartijos 21 straipsnio 2 dalis, pagal kurią „sutarčių taikymo srityje ir nepažeidžiant konkrečių jų nuostatų draudžiama bet kokia diskriminacija dėl asmens pilietybės“, atitinka, remiantis su Pagrindinių teisių chartija susijusiais išaiškinimais (OL C 303, 2007, p. 17), SESV 18 straipsnio pirmą pastraipą ir turi būti taikoma vadovaujantis šia nuostata.
- 51 Vis dėlto, kaip yra nusprendęs Teisingumo Teismas, SESV 18 straipsnio pirmą pastraipą taikoma situacijoms, patenkančioms į Sąjungos teisės taikymo sritį, kai vienos valstybės narės pilietis diskriminuojamas, palyginti su kitos valstybės narės piliečiu, vien pilietybės pagrindu, ir netaikoma galimo nevienodo požiūrio į valstybių narių ir trečiųjų šalių piliečius atveju (2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *Vatsouras ir Koupatantze*, C-22/08 ir C-23/08, EU:C:2009:344, 52 punktas).
- 52 Vadinas, ši nuostata taip pat negali būti taikoma tuo atveju, kai egzistuoja galimai skirtingas požiūris į dvi trečiųjų šalių piliečių kategorijas, kaip antai į dviejų kategorijų smurtą šeimoje patyrusius asmenis, atitinkamai nurodytus Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalyje.
- 53 Darytina išvada, kad Chartijos 21 straipsnis nėra reikšmingas nacionalinio teismo prašomam galiojimo vertinimui.
- 54 Antra, dėl Chartijos 20 straipsnio reikia pažymėti, kad šiame straipsnyje, nustatančiame, kad „prieš įstatymą visi lygūs“, nenumatytas joks aiškus jo taikymo srities apribojimas, todėl šis straipsnis taikomas visiems Sąjungos teisės reglamentuojamiems atvejams, kaip antai tiems, kurie patenka į direktyvų 2004/38 ir 2003/86 taikymo sritį (šiuo klausimu žr. 2019 m. balandžio 30 d. Nuomonės 1/17 (ES ir Kanados IEP susitarimas), EU:C:2019:341, 171 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 55 Darytina išvada, kad Chartijos 20 straipsnis yra reikšmingas nacionalinio teismo prašomam galiojimo vertinimui.
- 56 Šiomis aplinkybėmis Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies galiojimą reikia vertinti atsižvelgiant tik į Chartijos 20 straipsnį.
- 57 Kaip matyti iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos, Chartijos 20 straipsnyje numatyta lygybė prieš įstatymą yra bendrasis Sąjungos teisės principas, pagal kurį reikalaujama, kad panašios situacijos nebūtų vertinamos skirtingai, o skirtingos situacijos – vienodai, nebent toks vertinimas būtų objektyviai pateisinamas (2013 m. spalio 17 d. Sprendimo *Schaible*, C-101/12, EU:C:2013:661, 76 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 58 Situacijų panašumo reikalavimas, taikomas siekiant nustatyti, ar buvo pažeistas vienodo požiūrio principas, turi būti vertinamas atsižvelgiant į visas šias situacijas apibūdinančias aplinkybes, ypač į teisės akto, kuriame nustatytas nagrinėjamas skirtumas, dalyką ir tikslą, turint omenyje, kad tam reikia atsižvelgti ir į srities, kuriai šis aktas priklauso, principus ir tikslus. Jeigu situacijos nėra panašios, nevienodas atitinkamų situacijų vertinimas nepažeidžia Chartijos 20 straipsnyje įtvirtintos lygybės prieš įstatymą (2019 m. balandžio 30 d. Nuomonės 1/17 (ES ir Kanados IEP susitarimas), EU:C:2019:341, 177 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 59 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies galiojimo tiek, kiek joje nustatyta kitokia tvarka nei numatytoji Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalyje, nors, kaip mano tas teismas, šios abi nuostatos taikomos tapačiose situacijose.
- 60 Visų pirma kalbant apie Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalyje nustatytą tvarką, šios direktyvos 13 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje numatyta, kad nutraukus santuoką Sąjungos piliečio šeimos nariai, kurie nėra valstybės narės piliečiai, nepraranda teisės gyventi šalyje, jeigu, be kita ko, santuokos nutraukimą lėmė itin sunkios aplinkybės, pavyzdžiui, patirtas smurtas šeimoje dar galiojant santuokai. Be to, kaip nurodyta minėtos direktyvos 13 straipsnio 2 dalies trečioje pastraipoje, šie šeimos nariai išsaugo savo teisę gyventi šalyje išskirtinai asmeniškai.
- 61 Vis dėlto galimybė šiems šeimos nariams išsaugoti teisę gyventi šalyje prieš įgyjant nuolatinio gyvenimo šalyje teisę priklauso nuo Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje nustatytų sąlygų, t. y. suinteresuotasis asmuo turi įrodyti, kad jis arba yra darbuotojas, arba turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai, ir šioje valstybėje narėje turi visavertį sveikatos draudimą arba minėtoje valstybėje narėje jis yra jau sukurtos šiuos reikalavimus atitinkančio asmens šeimos narys.
- 62 Pažymėtina, kad šios sąlygos atitinka tas, kurios nustatytos Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies a, b ir d punktuose ir kurias patys Sąjungos piliečiai turi patenkinti, kad galėtų pasinaudoti teise laikinai gyventi priimančiosios valstybės narės teritorijoje ilgiau nei tris mėnesius.
- 63 Galiausiai, iš šios direktyvos 10 konstatuojamosios dalies matyti, kad tomis pačiomis sąlygomis visų pirma siekiama išvengti, kad tokie asmenys netaptų nepagrįsta našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai.
- 64 Antra, kalbant apie Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalyje nustatytą tvarką, iš šios nuostatos matyti, kad santuokos nutraukimo atveju atskiras leidimas gyventi šalyje gali būti išduodamas, jei reikia pagal prašymą, šeimos susijungimo tikslu atvykusiems asmenims ir kad valstybės narės numato nuostatas, užtikrinančias atskiro leidimo gyventi šalyje suteikimą „itin sunkių aplinkybių atveju“. Šiuo klausimu 2014 m. balandžio 3 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Direktyvos 2003/86/EB taikymo gairių (COM(2014) 210 *final*) 5 punkto 3 dalyje kaip „itin sunkių aplinkybių“ pavyzdys pateikiami smurto šeimoje atvejai.
- 65 Šios direktyvos 15 straipsnio 4 dalyje patikslinta, kad nacionalinėje teisėje nustatomos atskiro leidimo gyventi šalyje suteikimo ir galiojimo trukmės sąlygos.
- 66 Taigi galima teigti, kad Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalyje nustatytos skirtingos tvarkos bei sąlygos.
- 67 Atsižvelgiant į tai, reikia patikrinti, ar trečiųjų šalių piliečiai, Sąjungos piliečio sutuoktiniai, kurie patyrė sutuoktinio smurtą šeimoje ir patenka į Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, ir trečiųjų šalių piliečiai, kito trečiosios šalies piliečio sutuoktiniai, kurie patyrė šio piliečio smurtą šeimoje ir patenka į Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies taikymo sritį, yra panašioje situacijoje, kiek tai susiję su jų teisės gyventi valstybėje narėje išsaugojimu, atsižvelgiant į abi situacijas apibūdinančias aplinkybes.

Dėl Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies ir Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalies tikslų

- 68 Kalbant apie Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punktu siekiamą tikslą, kaip pažymėta šio sprendimo 36–38 punktuose, šia nuostata siekiama, kad santuokos nutraukimo, santuokos panaikinimo ar registruotos partnerystės nutraukimo atveju būtų apsaugotas trečiosios šalies pilietis, kuris patyrė sutuoktinio ar partnerio, Sąjungos piliečio, smurtą šeimoje, kol asmeninę teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje suteikianti santuoka ar registruota partnerystė dar galioja.
- 69 To paties tikslo – apsaugoti smurtą šeimoje patyrusius šeimos narius – siekiama Direktyva 2003/86, nes jos 15 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad, be kita ko, santuokos nutraukimo ar gyvenimo skyrium atveju atskiras leidimas gyventi šalyje gali būti išduotas asmenims, atvykusiems dėl šeimos susijungimo, ir kad valstybės narės numato nuostatas, užtikrinančias atskiros leidimo gyventi šalyje suteikimą itin sunkių aplinkybių atveju.
- 70 Taigi Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punktu ir Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalimi siekiama užtikrinti šeimos narių, patyrusių smurtą šeimoje, apsaugą. Vis dėlto, kaip matyti iš šio sprendimo 58 punkte nurodytos jurisprudencijos, situacijų panašumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į visas jas apibūdinančias aplinkybes.

Dėl direktyvomis 2004/38 ir 2003/86 reglamentuojamų sričių

- 71 Kalbant apie direktyvomis 2004/38 ir 2003/86 reglamentuojamas sritis, reikia pažymėti, kad Direktyva 2004/38 buvo priimta remiantis EB sutarties 12, 18, 40, 44 ir 52 straipsniais, tapusiais atitinkamai SESV 18, 21, 46, 50 ir 59 straipsniais, susijusiais su laisvo asmenų judėjimo sritimi, todėl ji patenka į ESS 3 straipsnyje numatytą tikslą – sukurti vidaus rinką, kurią sudaro vidaus sienų neturinti erdvė, kurioje ši pagrindinė laisvė užtikrinama pagal SESV nuostatas.
- 72 Reikia priminti, kad, kaip matyti iš Direktyvos 2004/38 1 ir 2 konstatuojamųjų dalių, Sąjungos pilietybė kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikia pagrindinę ir asmeninę teisę laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, taikant Sutartyse ir joms vykdyti patvirtintose priemonėse nustatytus apribojimus ir reikalavimus, nes laisvas asmenų judėjimas yra viena iš pagrindinių vidaus rinkos laisvių, kuri, be kita ko, buvo įtvirtinta Chartijos 45 straipsnyje (2021 m. birželio 22 d. Sprendimo *Ordre des barreaux francophones et germanophone ir kt. (Prevenčinės priemonės, taikomos siekiant išsiųsti)*, C-718/19, EU:C:2021:505, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 73 Teisė laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje taip pat suteikiama Sąjungos piliečių šeimos nariams, nepriklausomai nuo jų pilietybės.
- 74 Šiomis aplinkybėmis svarbu priminti, kad iš tiesų Sąjungos teisės nuostatomis, susijusiomis su Sąjungos pilietybe, trečiųjų šalių piliečiams suteikiamos teisės yra ne savarankiškos šių piliečių teisės, bet išvestinės, įgyjamos Sąjungos piliečiui įgyvendinant judėjimo ir gyvenimo šalyje laisvę. Tokių išvestinių teisių tikslas ir pateisinimas grindžiami tuo, kad atsisakius pripažinti tokias teises gali būti pažeista Sąjungos piliečių judėjimo laisvė ir jie gali būti atgrasyti nuo naudojimosi savo teise atvykti į priimančiosios valstybės narės teritoriją ir joje apsigyventi (2015 m. liepos 16 d. Sprendimo *Singh ir kt.*, C-218/14, EU:C:2015:476, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 75 Direktyva 2003/86 buvo priimta remiantis EB sutarties 63 straipsnio 3 dalies a punktu (dabar – SESV 79 straipsnis), t. y. įgyvendinant bendrą Sąjungos imigracijos politiką, kuria siekiama visais etapais užtikrinti veiksmingą migrantų srautų valdymą, palankų režimą teisėtai valstybėse narėse gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams bei neteisėtai imigracijos ir prekybos žmonėmis prevenciją ir sustiprintas kovos su jomis priemones.
- 76 Šiuo klausimu, kaip pažymėjo generalinis advokatas išvados 122 punkte, Sąjungos kompetencija imigracijos srityje – derinimo kompetencija. Vadinasi, bendrosios nuostatos nustatomos priimant tokias direktyvas, kaip Direktyvą 2003/86, kurias valstybės narės privalo perkelti į vidaus teisę, bet jos gali imtis teisėkūros Sąjungos teisės nereglamentuojamais klausimais ir nukrypti nuo bendrųjų nuostatų, jeigu pagal tą teisę leidžiama.

Dėl direktyvų 2004/38 ir 2003/86 dalyko

- 77 Dėl direktyvų 2004/38 ir 2003/86 dalyko reikia pažymėti, kad pagal Direktyvos 2004/38 1 straipsnį ši direktyva nustato naudojimosi Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių laisvo judėjimo ir gyvenimo valstybių narių teritorijoje teise sąlygas, nuolatinio gyvenimo valstybių narių teritorijoje teise Sąjungos piliečiams ir jų šeimos nariams ir šių teisių apribojimus, atsižvelgiant į su viešąja tvarka, visuomenės saugumu ar visuomenės sveikata susijusias priežastis.
- 78 Iš tiesų, kaip matyti iš pačios SESV 20 ir 21 straipsnių formuluotės, Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisė laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje nėra besąlygiška, bet jai taikomi SESV ir jai įgyvendinti priimtose nuostatose nustatyti apribojimai bei sąlygos (2021 m. birželio 22 d. Sprendimo *Ordre des barreaux francophones et germanophone* ir kt. (Prevenčinės priemonės, taikomos siekiant išsiųsti), C-718/19, EU:C:2021:505, 45 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija). Būtent todėl Direktyva 2004/38 Sąjungos teisės aktų leidėjas, remdamasis šiais SESV straipsniais, reglamentavo šiuos apribojimus ir sąlygas.
- 79 Kiek tai susiję su Direktyva 2003/86, pažymėtina, kad pagal šios direktyvos 1 straipsnį, siejamą su jos 6 konstatuojamąja dalimi, šia direktyva siekiama pagal bendrus kriterijus nustatyti materialines sąlygas, kuriomis įgyvendinama valstybių narių teritorijoje teisėtai gyvenančių trečiųjų šalių piliečių teisė į šeimos susijungimą.
- 80 Taigi, kaip taip pat matyti iš Direktyvos 2003/86 3 konstatuojamosios dalies, Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė užtikrinti, kad būtų suderinti nacionalinės teisės aktai, susiję su trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir gyvenimo sąlygomis.

Dėl direktyvų 2004/38 ir 2003/86 tikslų

- 81 Kalbant apie direktyvų 2004/38 ir 2003/86 tikslus reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš Direktyvos 2004/38 3 ir 4 konstatuojamųjų dalių, šia direktyva siekiama supaprastinti naudojimąsi pagrindine asmenine teise laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, kuri pagal SESV 21 straipsnio 1 dalį tiesiogiai suteikiama Sąjungos piliečiams, ir sustiprinti šią pagrindinę teisę (2019 m. spalio 2 d. Sprendimo *Bajratari*, C-93/18, EU:C:2019:809, 47 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 82 Siekiant palengvinti naudojimąsi kiekvieno Sąjungos piliečio pagrindine teise laisvai judėti ir gyventi šalyje, be abejo, reikia, kad būtų taip pat siekiama ir jo šeimos gyvenimo apsaugos, ir jo šeimos integracijos priimančiojoje valstybėje narėje tikslų. Taigi pagal

Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 1 dalį šio piliečio šeimos nariams suteikiama teisė gyventi šalyje. Be to, buvo nuspręsta, kad palankių sąlygų sudarymas Sąjungos piliečių šeimos narių integracijai į priimančiąją valstybę narę padeda įgyvendinti laisvo judėjimo tikslą (šiuo klausimu žr. 1986 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Reed*, 59/85, EU:C:1986:157, 28 punktą ir 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Jobcenter Krefeld*, C-181/19, EU:C:2020:794, 51 punktą). Tačiau šie apsaugos ir integracijos tikslai yra antraeiliai, palyginti su pirmuoju šios direktyvos tikslu – palengvinti laisvą Sąjungos piliečių judėjimą.

- 83 Kalbant apie Direktyvą 2003/86, kaip matyti iš jos 4 konstatuojamosios dalies, pagrindinis šios direktyvos tikslas yra palengvinti trečiųjų šalių piliečių integraciją valstybėse narėse, leidžiant šeimos susijungimą, kad būtų galimas šeimos gyvenimas (2016 m. balandžio 21 d. Sprendimo *Khachab*, C-558/14, EU:C:2016:285, 26 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

Dėl valstybėms narėms suteiktos diskrecijos taikant direktyvose 2004/38 ir 2003/86 nustatytas sąlygas

- 84 Dėl valstybėms narėms suteiktos diskrecijos taikant Direktyvoje 2004/38 nustatytas sąlygas reikia pažymėti, kad ši diskrecija yra ribota, nedarant poveikio jos 37 straipsnio įgyvendinimui (šiuo klausimu žr. 2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *The Department for Communities in Northern Ireland*, C-709/20, EU:C:2021:602, 83 punktą).
- 85 Vis dėlto pagal Direktyvą 2003/86 valstybėms narėms suteikta didelė diskrecija, kiek tai susiję būtent su pagal šios direktyvos 15 straipsnio 3 dalį nustatytomis savarankiško leidimo gyventi šalyje nutraukus santuoką išdavimo sąlygomis, kurios taikomos trečiosios šalies piliečiui, kuris į atitinkamos valstybės narės teritoriją atvyko šeimos susijungimo tikslu ir patyrė globėjo smurtą šeimoje galiojant santuokai.
- 86 Nors tiesa, kad šia nuostata valstybės narės įpareigojamos priimti nuostatas, kuriomis tokiu atveju būtų užtikrinamas tokio leidimo gyventi suteikimas atitinkamam trečiosios šalies piliečiui, tačiau, kaip nurodyta šio sprendimo 65 punkte, minėtos direktyvos 15 straipsnio 4 dalyje patikslinama, kad šio atskiro leidimo gyventi šalyje išdavimo ir galiojimo trukmės sąlygos apibrėžiamos nacionalinėje teisėje.
- 87 Taigi, Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 4 dalyje darydamas nuorodą į nacionalinę teisę, Sąjungos teisės aktų leidėjas nurodė, kad ketino suteikti kiekvienai valstybei narei diskreciją nustatyti sąlygas, kuriomis santuokos nutraukimo atveju trečiosios šalies piliečiui, kuris į valstybės narės teritoriją atvyko šeimos susijungimo tikslu ir patyrė sutuoktinio smurtą šeimoje galiojant santuokai, turi būti išduotas atskiras leidimas gyventi šalyje (šiuo klausimu žr. 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *C ir A*, C-257/17, EU:C:2018:876, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 88 Bet kuriuo atveju valstybėms narėms suteikta diskrecija neturi būti naudojama taip, kad pakenktų šios direktyvos tikslui ir jos veiksmingumui arba pažeistų proporcingumo principą (šiuo klausimu žr. 2015 m. liepos 9 d. Sprendimo *K ir A*, C-153/14, EU:C:2015:453, 50 ir 51 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).
- 89 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad, nepaisant aplinkybės, jog Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos c punktu ir Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 3 dalimi siekiama to paties tikslo – užtikrinti šeimos narių, patyrusių smurtą šeimoje, apsaugą, šiose direktyvose nustatytos tvarkos apima skirtingas sritis, kurių principai, dalykai ir tikslai taip pat skiriasi. Be to, asmenys, kuriems taikoma Direktyva 2004/38, turi kitokį statusą ir kitokio pobūdžio teises nei tos, kuriomis gali

remtis asmenys, kuriems taikoma Direktyva 2003/86, o valstybėms narėms suteikta diskrecija taikyti šiose direktyvose nustatytas sąlygas nėra tokia pati. Būtent tai, kad Belgijos valdžios institucijos pasirinko įgyvendinti Direktyvos 2003/86 15 straipsnio 4 dalyje joms suteiktą didelę diskreciją, lėmė skirtingą vertinimą, dėl kurio skundžiasi pareiškėjas pagrindinėje byloje.

- 90 Taigi reikia konstatuoti, kad, kiek tai susiję su teisės gyventi atitinkamos valstybės narės teritorijoje išsaugojimu, trečiųjų šalių piliečiai, Sąjungos piliečio sutuoktiniai, kurie patyrė sutuoktinio smurtą šeimoje ir kuriems taikoma Direktyva 2004/38, ir trečiųjų šalių piliečiai, kito trečiosios šalies piliečio sutuoktiniai, kurie patyrė sutuoktinio smurtą šeimoje ir kuriems taikoma Direktyva 2003/86, negali būti laikomi esančiais panašioje padėtyje, kad galėtų būti taikomas vienodo požiūrio principas, kurio laikymasis užtikrinamas Sąjungos teise, visų pirma Chartijos 20 straipsniu.
- 91 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, reikia konstatuoti, kad išnagrinėjus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo pateiktą klausimą nebuvo atskleista jokia aplinkybė, kuri galėtų turėti įtakos Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies galiojimui, atsižvelgiant į Chartijos 20 straipsnį.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 92 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

Išnagrinėjus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo pateiktą prejudicinį klausimą nebuvo atskleista jokia aplinkybė, kuri galėtų turėti įtakos 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, 13 straipsnio 2 dalies galiojimui, atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisų chartijos 20 straipsnį.

Parašai.